

FLATENS POSITIVA FOTAVTRYCK I ETT VÄXANDE STOCKHOLM

Workshop 2b, Ekologigruppen, 2018-04-10

Forskningsprojekten ENABLE och CoNature undersöker människans och naturens interaktioner i ett stadslandskap som snabbt urbaniseras genom förtätning. Flaten används som ett studieområde och kommer vara en del av den kunskap som tas fram och jämförs med liknande studier i andra europeiska städer. I Flatenlandskapet genomförs 4 workshops tillsammans med aktörer från offentlig sektor, civilsamhället (föreningar, initiativ och boende) och privata sektorn. Workshop 1a hölls i november 2017 med tjänstepersoner från Stockholms stad, Tyresö och Nacka kommuner, samt Tyresåns Vattenvårdsförbund, Ekologigruppen och Miljöverkstan Flaten. Workshop 1b hölls i januari 2018 tillsammans med intresseorganisationer, föreningar och privata verksamheter, samt boende i Flatenlandskapet.

Under första workshopomgången (1a och 1b) diskuterade deltagarna först vilka aktiviteter och värden som finns i Flatenlandskapet (dvs. Flatens naturreservat inklusive en 1 km bred zon utanför reservatets gräns), därefter förändringsprocesser och drivkrafter som påverkar aktiviteterna i landskapet. Under februari inbjöds alla deltagare att svara på mer detaljerade frågor om just förändringar i relation till aktiviteter och svaren utgjorde underlag för workshopomgång 2. De sju förändringsprocesser som identifierats är klimatförändringar, nybyggnation/förtätning av bebyggelse, transport/kommunikation, växande befolkning/förändrad befolkningsstruktur, prioritering av offentliga och ekonomiska medel, prioritering av åtgärder i grönstruktur samt planering och genomförande av åtgärder i grönstruktur. Utifrån detta diskuterades under workshop 2a och 2b möjliga framtidsbilder för Flatenlandskapet år 2050, samt troliga hot men även möjligheter för respektive framtidsbild. Vi är mycket tacksamma för att ni tog er tid till att bidra till forskningen!

SESSION 1: TÄNKBARA FRAMTIDSBILDER FÖR FLATENLANDSKAPET ÅR 2050

I det första uppdraget identifierade varje grupp två tänkbara framtidsbilder för Flatenlandskapet år 2050, baserat på fyra förändringar som identifierats vid WS1 och i enkäten. Grupperna satte kryss längs skalorna för respektive förändring och tog beslut om 1) stadsplaneringen blir mer tät eller utspridd i respektive framtidsbild, 2) om det blir mer eller mindre miljö- och klimatförändringar, 3) om hur ägandeformerna kommer se ut, och 4) om vi kommer se en mer central förvaltning eller en mer decentraliserad samförvaltning, samt om vi kommer få se en mer synkad eller osynkad förvaltning av Flatenlandskapet. Baserat på detta skapade grupperna fyra olika framtidsbilder genom att beskriva och exemplifiera innebörder av varje förändring. Respektive framtidsbild presenteras i tabell 1 & 2 nedan.

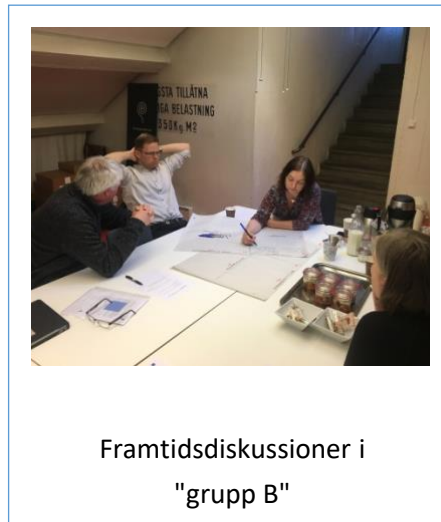

Bild 1. Grupperna diskuterar innehåll, samt hot och möjligheter för deras två möjliga och tänkbara framtidsbilder.

SESSION 2: HOT OCH MÖJLIGHETER

Under den andra övningen identifierades hot och möjligheter för respektive framtidsbild. Till att börja med fick varje deltagare skriva ner egna förslag på tänkbara hot och möjligheter, för att sedan presentera dessa för varandra. Därefter diskuterade och placerade deltagarna varje hot och möjlighet på valfritt scenario och förändringsprocess. Grupperna skapade tillsammans fyra olika scenarier genom att kombinera förändringarna på skilda sätt. Det går dock att se likheter i gruppernas beskrivning av specifika förändringsprocesser och dess konsekvenser (t.ex. hur en tätare bebyggelse påverkar spridningsvägar för olika arter). Nyanserade framtidsbilder växte fram genom att både hot och möjligheter kopplades till olika förändringar. Bägge grupperna ansåg att det var svårare att tänka på hur ägandeformer utvecklas i framtiden, och vad det kan få för konsekvenser i landskapet. Session två avslutades sedan med att grupperna presenterade sina framtidsbilder för varandra.

Figur 1. Utsikt från Ekologigruppens kontor. Stort tack för lån av fin lokal!

VAD HÄNDER NU?

Den **11 juni** arrangeras **workshop 3** (anmälan <https://goo.gl/forms/vMIYYj3pfCFW2cxv1>) som alla deltagare bjuds in till och som kommer att handla om att utvärdera hur framtidsbilderna som tagits fram påverkar de aktiviteter som identifierats som viktiga i Flatenlandskapet. Målet är att gemensamt identifiera en framtidsbild som lägger grunden för den fjärde workshopen som planeras till **september** och då kommer vi diskutera strategier (vad, hur, vem och när?) för att arbeta mot denna framtidsbild.

Om ni har några frågor eller synpunkter så tar vi mycket gärna emot dessa! Kontakta gärna projektkoordinator sara.borgstrom@abe.kth.se

Projektet Enable är ett forskningsprojekt finansierat av Formas (Statlig forskningsfinansiär) och Biodiversa (EU), och utförs inte på uppdrag av myndighet eller annan aktör.

Stort tack för din medverkan och på återseende!

Sara, Erik & Tove

Tabell 1. Framtidsbilder från grupp A, samt hot och möjligheter för respektive framtidsbild.

Framtidsbild: "Nuvarande trend" Grupp A	
1: Stadsplanering – relativt tätt planerat	<p>Det sker en tätare bebyggelse i det omgivande landskapet, vilket innebär fler besökare i naturreservatet och ett ökat behov av badplatser (t.ex. vid Orhem). Det leder även till försämrade spridningsvägar, då reservatet blivit mer ekologiskt isolerat. Då det kommer fler besökare till Flaten förväntas nedskräpningen öka, samt leda till mer och hårdare slitage i reservatet. Det innebär samtidigt att fler får glädjas åt och nyttja Flatens kvaliteter (bidrar t.ex. till hälsa), samt att fler bryr sig om reservatet. Med fler ögon på plats så sker mindre nedskräpning i form av dumpning. Ett ökat besöksantal kan även användas som argument för att satsa på kanalisering, gångstigar och verksamheter i området (t.ex. caféer). Med fler människor i området så ökar även behovet av transporter, och biltrafiken väntas öka. Det kan även ge bättre underlag för att bygga ut kollektivtrafiken (t.ex. tunnelbana till Sköndal med en station intill reservatet). Det kan även leda till att en busslinje mellan Skarpnäck och Sköndal byggs genom reservatet, samt att det sker en överdäckning över Tyresövägen. Trycket skapar även ett behov av fler trafikytor i anslutning till eller i reservatet (t.ex. parkering, vändplaner, bussgator). Den avskurna ekologin är ett hot i sig men kan även leda till att färre har tillgång till grönt nära sin bostad. Människor kommer inte längre höra fågelsången på väg hem från jobbet, vilket kan leda till att behovet av natur glöms bort/trubbas av, eller tvärt om, ökas.</p>
2: Mer miljö- och klimatförändringar	<p>Det finns en ökad risk för skyfall i det omgivande landskapet, samt för översvämningar och mer föroreningar i naturreservatet. Vilket kommer kräva mer svämområden och våtmarker i reservatet. Klimatförändringarna leder till en minskad möjlighet till att bedriva och utföra vintersport. Det leder även till värmeböljor som gör att folk söker sig till skuggan som finns i reservatet – som även har en svalkande effekt på det omgivande landskapet. Artantalet minskar om nya arter hinner inte etablera sig, samtidigt som förändringarna möjliggör för fler groddjurslokaler. Klimatförändringarna bidrar till en ökad global osäkerhet och fler söker sig till Sverige. Detta kan leda till att det etableras nya illegala bosättningar i reservatet. Samtidigt kan klimatförändringarna ha en positiv inverkan på de nordliga breddgraderna då badsäsongen förlängs, vilket även öppnar upp möjligheterna för fler verksamheter i området (t.ex. café).</p>
3: Ägandeformer – något fler hyresrätter och mer delat ägande	<p>Med mindre privat ägande kan lagården till Orhems gård och andra byggnader i reservatet behållas i kommunal ägo. Det finns dock mindre pengar till grönkompensation med fler hyresrätter, då det ger mindre intäkter till kommunen. Det gröna försvinner från villatomter och bostadsgårdar.</p>
4: Förvaltning & beslutsfattande – Osynkad central förvaltning	<p>Det har blivit svårt för föreningar och allmänhet att ta initiativ både inom och utanför reservatet. Det är även svårt att se totala nyttan av en enskild förvaltnings satsning på t.ex. byggnader i reservatet, och ansvaret för vattenförvaltningen är otydligt och odefinierat. Det krävs även samarbeten mellan flera förvaltningar gällande Nackareservatet. Det sker mer igenväxning i naturreservatet, vilket även leder till ökade anslag för att möta slitage samt för utveckling av reservatet.</p>

Framtidsbild: "Utopi" Grupp A	
1: Stadsplanering – lite mer utspritt	Staden planeras mer utspritt och det finns en fortsatt hög eller bättre biologisk mångfald i naturreservatet, som stöds av väl bevarade spridningsvägar. I omgivningen finns mest flerbostadshus och det kommer fler besökare till reservatet. Det finns en god ekonomi som tillåter byggande av smarta lösningar, som t.ex. överdäckningar över spår eller över Tyresövägen, istället för att ta mer grönt i anspråk. Det finns en risk för att en mer utspridd planering leder till ökad biltrafik till och från reservatet. Det förväntas även ske ett större och hårdare slitage inom reservatet.
2: Mindre miljö- och klimatförändringar	Ungefär samma som idag både i och utanför naturreservatet.
3: Ägandeformer – mestadels hyresrätter och mycket delat ägande	I omgivningen finns större möjlighet att påverka grönskan på gårdar i de kommunala bostadsbolagen. Villatomter och bostadsgårdar blir generellt mer gröna. Fler hyresrätter innebär dock lägre inkomster till staden.
4: Förvaltning & beslutsfattande – Synkad samförvaltning	Förvaltningen är synkad och det finns en gemensam finansiering och budget för naturreservatet. Antalet brukaravtal ökar och det finns verksamhet med betesdjur i reservatet, som också vänder sig till allmänheten (t.ex. dagkollo, verksamhet för människor med funktionsvariationer). Det finns en projektlots för aktiva både inom och utanför reservatet, och det pågår även naturskoleverksamhet i reservatet, och förhoppningsvis sker fler satsningar på biologisk mångfald. Med fler besökare skapas det möjligheter för mer guidning i reservatet, och det kan även leda till en ökad finansiering för åtgärder som bidrar till den biologiska mångfalden. Ökade anslag kan även användas till att möta ökat slitage, samt för utvecklingen av reservatet (t.ex. framkomlighet och skyltning både i och utanför reservatet). Den gemensamma organiseringen och finansieringen bidrar till att fler aktörer kan göra sig hörda, och därmed påverka, samt skapar engagemang för området i stort.

Tabell 2. Framtidsbilder skapade av grupp B, samt hot och möjligheter för respektive framtidsbild.

Framtidsbild 1 Grupp B	
1: Stadsplanering – tätt planerat	<p>Det sker en förtätning av staden med en mix av kvarterstad och mer gles bebyggd, vilket leder till krympta grönytor i omgivningen. Detta bidrar till ett ökat tryck från närboende på naturreservatet, samtidigt som kvarvarande grönytor säkerställs för att möta kritiken mot förtätningen - vilket kan leda till en helt ny skyddsform för grönstruktur. Naturen i reservatet blir dock mer lik en park, med fler spår och mer välordnat överlag. Därmed finns även ett större skötselbehov (om fler människor därmed nyttjar reservatet). Det sker en "förädling" av grönytor, som stödjer fler aktiviteter, och den "riktiga naturen" återfinns allt längre bort från staden. Det finns en risk för att naturreservatets skydd upphävs och att det sker en överexploatering i Flatenlandskapet. Förtätningen innebär ett större tryck på kvarvarande natur för rekreation, som även bidrar till ökat slitage - naturområden "älskas ihjäl". Förtätningen ger en mer fragmenterad natur, vilket ställer större krav på den kvarvarande naturen för både rekreation och för arter. Det finns aktivitetsmöjligheter året runt och mer folk är i rörelse i området (t.ex. gång och cykel), vilket leder till mer slitage i reservatet. Samtidigt kan det skapa ett större engagemang för området, ett bättre skydd, och hjälp i förvaltning. Grupper som inte tidigare nyttjat naturen hittar till reservatet, och det skapar utvecklingsmöjligheter för både hälsa och rekreation. Förtätningen och fragmenterad natur gör att människor sätter ännu större värde på kvarvarande naturområden.</p>
2: Stora miljö- och klimatförändringar	<p>Det sker allt fler extrema miljö- och klimatrelaterade händelser, t.ex. fler och mer omfattande översvämningar men också fler torktillfällen. Staden tvingas omvandla ytor för att hantera förändringarna (t.ex. kolonilotter behöver användas som våtmark). En del arter försvinner och andra tillkommer. Det finns fler hårdgjorda ytor i omgivningen, vilket leder till mer dagvatten och föroreningar som påverkar både vattendrag och sjöar negativt. Reservatet måste användas för dagvattenhantering, då omlandet hårdgjorts. Det finns en ökad tillgänglighet, som även bidrar till förslitning inom reservatet. Det finns ett större behov av mer lokal ekonomi, där nya värden kan utvecklas med mer brukad mark (t.ex. ved och odling). Samtidigt kan det leda till att allt mer natur tas i anspråk. Det finns också ett större behov av vård och skötsel för att ge möjlighet till både rekreation och bevarandet av naturvärden. Dessvärre väntas skötseln minska i reservatet, vilket kan leda till minskade naturvärden för vissa naturtyper, samtidigt som naturen blir "vildare" och därmed gynnar andra naturtyper och arter. Fler människor väntas vilja engagera sig, vilket ger förutsättning för att samla volontärer som kan hjälpa till att sköta naturområden. Med reservation för att det kräver kompetens och ledning. Fler människor kan därmed involveras i skötsel och underhåll.</p>
3: Ägandeformer – hyresrätter och delat ägande	<p>Det byggs fler hyresrätter och det blir alltmer vanligt med ett delat ägande, vilket bidrar till att fler vill odla på offentlig mark (då de inte har egen tomt). Förtätningen sker främst på höjden för att spara mark, och det leder till ett ökat tryck på närnatur och lokala parker. Folk håller sig i närheten av</p>

	bebyggelse.
4: Förvaltning & beslutsfattande – samförvaltning och synkad förvaltning	Naturresevatet kommer troligen förbli i kommunal ägo, men med skillnaden att kommunen kommer vara mer delaktig i förvaltningen med egen personal på plats. Det finns fler krav på delaktighet från människor i omgivningen (t.ex. fler brukaravtal, arrendeavtal), och det kommer eventuellt vara fler volontärer som kan hjälpa till att sköta naturområden. Samtidigt kommer kommunen tillhandahålla basutrustning, maskinpark och kunskap om hur landskapet bör förvaltas. Det sker alltså en delad samförvaltning (som idag), men med fler olika aktörer involverade och med ett mer diversifierat ägande och förvaltningsupplägg. Kommunen kommer därmed vara mer delaktig i processer där det finns grupper med olika intressen, och får en medlande roll mellan olika viljor (t.ex. fäll träden, spara träden). Det finns ett större behov av vård och skötsel för att ge möjlighet till rekreation, samtidigt som naturvärden bevaras. Det finns en risk för att skötseln minskar i reservatet, vilket leder till minskade naturvärden för vissa naturtyper (hot), medan arter som trivs i en "vild" natur gynnas. Ett ökat antal engagerade människor, inklusive fler volontärer, ställer även högre krav på god ledning och kompetens kopplat till skötsel och underhåll av landskapet.
Framtidsbild 2 "Villamattan" Grupp B	
1: Stadsplanering – utspritt planerat	Staden har en mer utspridd bebyggelse, med fristående hus (både småhus och flerfamiljshus) och vidhängande 'privat' mark. Den glesare bebyggelsen premierar mindre fordon (t.ex. cykel och bil). Det finns därmed även fler och mer diversa gröna länkar och samband mellan reservat och det omgivande stadslandskapet, där åtminstone vissa förvaltare är intresserade av att skapa/stödja kvalitet och kapacitet också för biologisk mångfald. Stadsutbredningen leder till färre offentliga utrymmen utanför reservatet. Samtidigt finns det mer grönt kvar, och spritt, i landskapet.
2: Mer miljö- och klimatförändringar	Det sker större klimatförändringar med större variation inom årstiderna, framförallt med en mer variabel och kortare vinter. Det kommer fler och häftigare regn. Aktiviteter knutna till snö och is begränsas, men sommarsäsongen förlängs. Effekterna av klimatförändringarna är dock mindre märkbara (än i scenario 1), då landskapet i stort har en högre kapacitet att buffra till exempel större flöden av vatten.
3: Ägandeformer – privat ägande	Generellt överväger andelen privat ägande utanför reservatet, av hus och lägenheter så väl som mark. Marknaden är stark och det är fortsatt stor efterfrågan på boende. Det privata ägandet har lett till en viss gentrifiering och homogenisering av befolkningen är genomgående. Skillnaderna mellan stadsdelar och områden är små, även om småhus kontra flerfamiljshus fortfarande skapar viss skillnad. De boende tenderar att stanna, vilket tillsammans med kostnaderna har lett till att området demografiskt tippar något mot en äldre befolkning. Det finns en risk för att området kommer bidra till ökad segregation och exklusivitet. Samtidigt kan det bli ett resursstarkt område med finansiella förutsättningar.
4: Förvaltning & beslutsfattande – Central och osynkad	Landskapet förvaltas av många olika huvudmän och utbytet mellan dem är begränsat. Reservatet är fortfarande en resurs som erbjuder andra kvaliteter (friluftsliv och andra aktiviteter som behöver antingen mycket utrymme eller

***till halvsynkad
förvaltning***

en mindre "domesticerad" natur), än privata trädgårdar och tomter. Därför sker en fortsatt hög användning, även om visst nyttjande har minskat (exempelvis färre sociala aktiviteter som utrymme för mindre sällskap, grillning etc.). Större privat ägande begränsar viljan att engagera sig i allmänningar och gemensamma utrymnen. Samtidigt som ett fortsatt upplevt behov leder till fortsatt engagemang.

DELTAGARLISTA

Workshop 2b

* anmäld men fick förhinder

Inger Bogne	Stockholm stad, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning
Ulrika Egerö	Stockholm stad, Stadsbyggnadskontoret
Peter Mellin	Stockholm stad, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning
Hans Eriksson	Stockholm stad, Idrottsförvaltningen
Lasse Lidgren	Söderorts Naturskyddsförening
Ulrika Hamrén	Ekologigruppen
Anders Blomqvist	Stockholm stad, Fastighetskontoret
Helene Pettersson	Stockholm stad, Miljöförvaltningen
Hillevi Virgin*	Stockholm stad, Miljöförvaltningen
Martin Håkansson*	Nacka kommun, Älta centrum

Projektteam

Erik Andersson	Stockholm Resilience Centre/Stockholms universitet
Tove Björklund	Stockholm Resilience Centre/Stockholms universitet
Sara Borgström	KTH

